

УДК 330.341.1

Петро СЕМ'ЯНЧУК

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ВЕКТОРУ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Резюме. Розкрито форми прояву та значущість інноваційного розвитку. Запропоновано власне трактування категорії «інноваційний розвиток». Виокремлено й пояснено такі поняття, як ресурсно-техніко-технологічні, товарно-продуктові та організаційно-збутові нововведення. Запропоновано шляхи формування інноваційного вектору економічного розвитку України, а саме: застосування різних моделей інноваційного розвитку залежно від специфіки галузі; галузева інноватизація; внутрішня інноваційна кооперація та кластеризація; визначення напрямів інноваційної інтеграції національної економіки; стимулювання малого, середнього і великого бізнесу стосовно активізації інноваційної діяльності. Галузі згідно з їхньою специфікою, розподілено за моделями інноваційного розвитку. Виділено пріоритетні, з позиції першочергової інноватизації, сфери економіки. Висвітлено переваги внутрішньої інноваційної кооперації та інноватизації. Охарактеризовано критерії інноваційної інтеграції України. Визначено сприятливі умови для малого, середнього і великого бізнесу активізувати інноваційну діяльність.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, ресурсно-техніко-технологічні нововведення, товарно-продуктові нововведення, організаційно-збутові нововведення, галузева інноватизація, інноваційна кооперація, інноваційна кластеризація, інноваційна інтеграція.

Petro SEMYANCHUK

WAYS OF FORMING THE INNOVATIVE VECTOR OF THE UKRAINIAN ECONOMY DEVELOPMENT

Summary. Forms of innovative development and its importance for the economy of the country have been determined. The author's own interpretation of the "innovative development" category has been offered. The "resource, technical and technological innovations", "goods and products innovations" and "management and marketing innovations" categories have been selected and explained. Ways of forming the innovative vector of the Ukrainian economy development have been offered. The first way is the use of different models of innovative development depending on the peculiarities of each sphere of the economy. The second way is to innovate in every sphere of economy. The third way is an internal innovative cooperation and clustering. The fourth way is to distinguish the ways of the national economy innovate integration. The fifth way is to stimulate the small, mid- and large-sized businesses to activate the innovative activities. The spheres of the economy were divided according to the models of innovative development and this hypothesis has been grounded. For the activation of total innovative activity the priority spheres of the economy have been highlighted. The advantages of internal innovative cooperation and clustering have been identified. Economic and problematic, economic and perspective, economic and environmental criteria of innovative integration of Ukraine have been described. Hypothetical innovative-integration formations and their participating countries have been outlined. The features of the small, mid- and large-sized businesses in the context of innovative activity have been clarified. The ways of deepening the innovative activities in the national economy by small, mid- and large-sized businesses have been developed. The conditions of the small, mid- and large-sized businesses innovative activities stimulation in Ukraine have been designed.

Key words: innovation, innovative development, innovative activity, resource, technical and technological innovations, goods and products innovations, management and marketing innovations, sphere innovatization, innovative cooperation, innovative clustering, innovative integration.

Постановка проблеми. Загальносвітові тенденції швидкого розвитку новітніх технологій, становлення економіки знань тісно пов'язані з максимальним використанням інтелектуальних і творчих можливостей людини. Відбувається кардинальна переорієнтація високорозвинених країн на формування, розвиток та використання знань як визначального чинника економічного розвитку та інноваційного характеру економічного зростання. Впровадження інновацій сприятиме забезпеченню конкурентоспроможності на світовому ринку як економіки України в цілому, так і окремих підприємств. Адже спроможність держави до формування високотехнологічного рівня виробництва, яка передбачає не лише впровадження у виробництво вже готових науково-технічних розробок, а й забезпечення створення та виробництва свого інтелектуального продукту, формує конкурентні переваги країни у глобальній економіці. У зв'язку з цим постають питання, пов'язані з формуванням інноваційного вектору розвитку економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження сутнісних ознак інноваційного розвитку, його ролі, взаємозв'язку з іншими чинниками економічного зростання та аналізу рівня практичного впровадження нововведень у галузевому й регіональному розрізах

вітчизняної економіки висвітлені у працях багатьох українських вчених, таких, як Л. Антонюк, С. Біляцький, Є. Буравльов, В. Врублевський, П. Леоненко, Т. Мірошниченко, О. Мороз, А. Поручник, В. Савчук, Ю. Саєнко, В. Стогній, А. Хахлюк, А. Чухно, П. Юхименко та інші. Проте попри ґрунтовні дослідження недостатньо уваги приділено комплексному підходу до розроблення заходів інноватизації економіки України.

Метою статті є систематизація поглядів на суть, значущість і форми прояву інноваційного розвитку, а також розроблення комплексу заходів, які б пришвидшили реалізацію інноваційного вектору розвитку економіки України.

Виклад основного матеріалу. Дослідження сутності інноваційного розвитку слід починати із загальних особливостей його прояву на поверхні явищ. В. Врублевський, О. Мороз і Ю. Саєнко характеризують інноваційний розвиток як «цілеспрямований процес, що має на меті радикальне розширення масштабу та покращення використання знань, підвищення творчих можливостей соціальних систем усіх видів і рівнів, створення соціальних і технологічних передумов для кращого використання інтелекту кожної особистості й сукупного інтелекту, а також для насичення всіх сфер суспільного життя системами штучного інтелекту і підвищення їх віддачі» [1, с. 8]. За словами А. Чухна, П. Юхименка та П. Леоненка, інноваційний розвиток відображає «не лише науково-технічний рівень виробництва, а й структурні зрушення в економіці» [2, с. 114]. Є. Буравльов і В. Стогній вбачають у ньому процес «поширення інноваційного капіталу, передачу «know how» та нових знань, зростання комунікаційно-інформаційних мереж» [3, с. 33]. С. Біляцький, Т. Мірошниченко, А. Хахлюк вважають, що інноваційний розвиток передбачає «ініціативу й новаторство на робочому місці, а також забезпечує механізацію, автоматизацію та роботизацію виробництва» [4, с. 35]. Л. Антонюк, А. Поручник і В. Савчук розвивали думку, що переваги внаслідок інноваційного розвитку можна отримати «як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках..., включаючи як нові технології, так і нові методи роботи..., що появляються у новому дизайні продукту, у новому процесі виробництва, у новому підході до маркетингу чи у новій методиці підвищення кваліфікації працівників» [5, с. 14].

На нашу думку, інноваційний розвиток – це виникнення і поширення новинок, їхнє впровадження у господарську діяльність шляхом ресурсно-техніко-технологічних, товарно-продуктових й організаційно-збутових нововведень, а також скорочення термінів між появою чергових новинок і їхнім практичним застосуванням. Ресурсно-техніко-технологічні нововведення – це удосконалення існуючих й запровадження нових виробничих факторів, винайдення нових джерел сировини, енергії, матеріалів, покращення наявних та введення в експлуатацію нових засобів виробництва, поліпшення старих й уведення нових способів, методів і принципів створення продукції та надання послуг. Товарно-продуктові нововведення – це удосконалення існуючих і винайдення нових видів товарів та послуг, підвищення їхньої якості, покращення властивостей. Організаційно-збутові нововведення – це вдосконалення існуючих та розроблення нових методів, принципів і способів управління господарськими процесами, а також нові підходи до вивчення ринкової кон'юнктури, просування власної продукції шляхом оригінальної реклами, підвищення рівня реалізаційного й післяреалізаційного обслуговування.

Формування інноваційного вектору розвитку економіки України, на наш погляд, повинно одночасно охоплювати п'ять кроків.

Перший – це застосування різних моделей інноваційного розвитку залежно від специфіки галузей, а саме: модель науково-технічного лідерства, модель динамічного надолуження або «зграя гусей, що летять» та модель застосування інновацій у процесі їх природного розповсюдження.

Модель науково-технічного лідерства характеризує економічних агентів як розробників та продавців нових знань. Модель динамічного надолуження або «зграя гусей, що летять» – як продавців та масових розповсюджувачів новинок. Модель застосування інновацій у процесі їх природного розповсюдження – як масових розповсюджувачів, – так як для цього не потрібно докладати особливих зусиль та піддавати свою діяльність високому ризику.

В Україні модель науково-технічного лідерства, в першу чергу, повинна застосовуватися найперспективнішими галузями і найрозвиненішими в плані інноваційності регіонів. Це стосується таких сфер, як генна інженерія, виробництво біопалива, створення нанотехнологій, біотехнологій, енергозберігаючих технологій, прикладні розробки лазерної і криогенної техніки та інші сфери діяльності, які є результатом взаємодії біології, хімії, фізики та інформатики. Науково-технічне лідерство саме у цих сферах дає ряд переваг і дозволяє вирішити низку проблем вітчизняної економіки.

Модель динамічного надолуження або «зграя гусей, що летять» в Україні доцільно застосовувати до тих галузей, що представлені такими типами ринкової структури, як природна монополія, стандартизована олігополія і досконала конкуренція. Ця позиція є принциповою з тієї точки зору, бо, по-перше, зачіпає такі стратегічно важливі для України види економічної діяльності, як металургія, добувна промисловість, важке і точне машинобудування, сільське господарство, виробництво і розподілення електроенергії, газу та води, окремі види хімічної галузі, і, по-друге, монополієне становище на ринку окремих з них перешкоджає впроваджувати масштабні та ризикові нововведення.

Модель застосування результатів творчо-пошукових, науково-технічних, науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт у міру їхнього природного розповсюдження повинна застосовуватися державою у випадку неспроможності зреалізувати дві попередні моделі або ж виключно до тих галузей, що представлені такими типами ринкової структури, як диференційована олігополія та монополістична конкуренція. Цим типам ринкової структури, які представлені окремими видами хімічної та деревообробної галузей, автомобілебудуванням і виробництвом побутової техніки, легкою і харчовою промисловістю тощо, притаманною є нецінова конкуренція з високим рівнем інноватизації господарських процесів. Тому сама природа цих ринкових структур змусить їх із часом перейти на одну з перших двох моделей інноваційного економічного розвитку.

Другий – це галузева інноватизація, тобто практичне впровадження у господарські процеси стратегічно важливих досягнень науки. Згідно із розробленим ЮНКТАД (Конференція ООН з торгівлі й розвитку) в середині 90-их років минулого століття показником технологічної місткості торгівлі (ТМТ) – частки витрат на дослідження та розроблення в обсягах витрат на виробництво й реалізацію – товарні групи поділяються на високотехнологічності, середньотехнологічності й низькотехнологічності. До першої групи відносяться аерокосмічне устаткування (22,7 %), комп'ютери (17,5 %), електроніка (10,4 %), ліки (8,7 %) тощо; до другої – автомобілі (2,7 %), хімікати (2,3 %), різна промислова продукція (1,6 % – 1,8 %); до третьої – будівельні матеріали (0,9 %), продукти харчування (0,8 %), судна (0,6 %), чорні метали (0,6 %), текстиль, одяг, взуття (0,2 %) [6, с. 132 – 133].

Розроблення сучасних конкурентних стратегій, в основу яких закладено поділ ринку на динамічний і зрілий, до останнього відносить такі у недавньому науково-революційні галузі, як напівпровідникова мікроелектроніка і виробництво ЕОМ, авіаційна промисловість, виробництво ракет-носіїв та орбітальних космічних апаратів комерційного призначення, атомна промисловість, приладобудування, у тому числі виробництво прецизійного обладнання. Висновок зроблено на основі трьох ознак зрілості – тривалий період з моменту здійснення останніх революційних відкриттів та винаходів; усталені конструктивні й технологічні рішення; стабільна олігополістична структура світових виробників, не зважаючи на частку НДДКР у середніх валових витратах продукції [7, с. 61]. До розряду динамічних галузей може бути переведена тільки у випадку фундаментального наукового прориву. На цьому ж етапі, майбутнє економічної успішності тісно пов'язане з генною інженерією, нанотехнологіями, біотехнологіями, енергозберігаючими технологіями, виробництвом біопалива, прикладними розробками лазерної і криогенної техніки, альтернативними екологічно чистими джерелами енергії, очисними спорудами, системами безвідходного виробництва й переробки сміття, екологізації продукції та виробничих процесів тощо.

Таким чином, для вітчизняного виробництва відкриваються нові можливості оновлення й підвищення якості «традиційної» продукції «нединамічних» експортоорієнтованих галузей – металургії, сільського господарства, атомної енергетики, легкої, добувної, деревообробної та

хімічної промисловості, машино-, літако-, ракето-, судно- і приладобудування, військової техніки, інформатики тощо. Слід зазначити, що відповідно до вимог шостого технологічного укладу зарубіжна індустрія потребуватиме предметів і засобів праці значно вищих гатунків. Саме тому вітчизняні галузі повинні якісно модернізувати свою товарну номенклатуру, а відповідно і технологію виробництва, й основний та оборотний капітал. Такі заходи сприятимуть підвищенню конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Здійснення таких заходів стає можливим унаслідок останніх відкриттів української заводської, академічної та університетської науки у площині створення нових надміцних видів сталі й металопродукції, комплектуючих та з'єднувальних засобів для важкого і точного машино-, літако-, ракето-, судно- і приладобудування, вироблення атомної енергії тощо.

Третій – це внутрішня інноваційна кооперація та кластеризація, яка повинна, в першу чергу, охопити суб'єкти основних та пріоритетних галузей в межах областей, а відтак – у межах економічного району. Безпосередніми виконавцями цього процесу повинні бути Державне агентство України з інвестицій та інновацій, Київський та регіональні центри інноваційного розвитку.

Перевагами інноваційної кооперації є те, що вона, по-перше, конкурента перетворює у партнера; по-друге, зміцнює стійкість галузі перед негативними зовнішніми чинниками адміністративного, політичного та економічного характеру; по-третє, підвищує інноваційну позицію та рівень конкурентоспроможності галузі.

У випадку інноваційної кооперації, що функціонує в межах однієї галузі, існує висока ймовірність прорахунків, а відтак і негативного впливу на інші галузі, сфери людського буття, навколишнє середовище тощо. Кластер, який на відміну від кооперації передбачає тісне співробітництво між різними суб'єктами соціально-культурної сфери та реального сектора економіки, дозволить більш усебічно оцінити ситуацію й вибрати оптимальний варіант.

Інноваційна кооперація та кластеризація уможливають та поглиблюють інтеграцію науки і бізнесу, а тісна творчо-пошукова, науково-технічна, науково-дослідна й дослідно-конструкторська співпраця між різними галузями знань та сферами матеріального і нематеріального виробництва сприятиме появі нових «гібридних» та «синтетичних» напрямів науки й фундаментальних відкриттів. З цього приводу зазначимо, що в Україні є своє національне ноу-хау, насамперед розвиток методів пластичної деформації (Донецький фізико-технічний інститут НАН України) і фізико-хімічна інформатика (Київський національний технічний університет «КПІ»). Відтак, у міру «збагачення» праці, виникне потреба у розширенні когнітаріату, техноструктури, багатопрофільності й мультипрофесіоналізації.

Четвертий – це визначення напрямів інтеграції України у сфері інноваційного розвитку. Пошук «макропартнерів» при цьому повинен здійснюватися за економіко-проблемними, економіко-перспективними, економіко-екологічними критеріями. Це сприятиме створенню потужних міжнародних «кістяків», які б зміцнювали національну безпеку, підтримували експортно-імпорتنний баланс і макроекономічну рівновагу за умов кризи.

Економіко-проблемний критерій інноваційної інтеграції України дозволить вирішити проблему нафтогазової залежності, створити імунітет проти газових, нафтових та інших світових і регіональних ресурсних криз здешевити продукцію, зупинити вимушені застої та руйнацію вітчизняної хімічної, металургійної, машинобудівної промисловості й сільського господарства, пришвидшити оновлення і випуск товарів, екологізувати продукцію і навколишнє середовище. «Макропартнерами» України у створенні спільних міждержавних науково-дослідних центрів, які б займалися розробленням дешевих й ефективних альтернативних джерел енергоносіїв, можуть бути Білорусь, Болгарія, Вірменія, Грузія, Латвія, Литва, Македонія, Молдова, Польща, Фінляндія, Чехія, Чорногорія. У контексті економіко-проблемного напрямку доцільним також буде покращення вітчизняного шляхового господарства через побудову міжнародних транспортних магістралей. Для цього можуть бути об'єднані зусилля України, Росії, Білорусі, Молдови, Румунії, Польщі, Угорщини та Словаччини, Чехії, Литви, Латвії, Естонії.

Економіко-перспективний критерій інноваційної інтеграції України сприятиме створенню гірничодобувного картелю з видобутку й обробки рідкісноземельних і поліметалевих руд та створення на їхній основі наукомісткої продукції. Окрім України членами картелю могли б стати Азербайджан, Вірменія, Казахстан, Киргизстан, Монголія, Польща, Росія, Румунія, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Чехія. Відтак, з метою покращення умов торгівлі, цей картель міг би розширитися за рахунок решти країн СНД, Чорногорії, Сербії, Боснії і Герцеговини, Хорватії, Македонії, Албанії, Туреччини до зони вільної торгівлі – Євразійського мегаекономічного простору й еволювати у більш складну й міцну інтеграційну конструкцію. У першу чергу, кожна з країн-учасниць, у тому числі й Україна як експортер мала б гарантовану сферу збуту. А як імпортер – нижчі ціни на енергоносії, сировину, напівфабрикати, готову продукцію завдяки м'якшим експортно-імпортним бар'єрам. За таких умов реалістичнішим стає довготермінове планування і розроблення масштабних стратегій, позаяк зменшується ймовірність раптових «шоків» пропозиції та попиту.

Економіко-екологічний критерій інноваційної інтеграції України сприятиме реконструкції, екологізації й максимальному використанню рекреаційного потенціалу (в тому числі й історичних пам'яток) із подальшим утворенням мегатуристичних компаній за участю України, Албанії, Болгарії, Грузії, Чорногорії, Туреччини. В ракурсі цього напрямку також передбачається збільшити чисельність зайнятих, полегшити рух автомобільного транспорту, розширити транспортну мережу, наростити рух туристів і товаропотоків, тобто відновити торговельний шлях «Із варяг у греки» (Україна, Білорусь, Молдова, Росія) на зразок теперішнього Західноєвропейського «Великого Шовкового шляху».

В останні роки все більш відчутнішими стають ознаки наростаючої екологічної та ресурсної кризи, проблем бідності й глобального потепління. Ці негативні явища також можуть бути подолані шляхом поглиблення інтелектуалізації праці через інвестування у так звані «зелені технології», «зелену енергію» (сонячну, води, вітру й геотермальну) та «зелені робочі місця». Проте реалізація таких заходів на рівні окремої країни є практично неможливою. Саме тому поняття «макроекономічна політика», «національна інноваційна система», «національні пріоритети» повинні бути замінені такими, як «мегаекономічна політика», «світова інноваційна система», «глобальні пріоритети» тощо. Існуючі матеріально-технічна база й принципи господарювання не можуть бути замінені на нові у миттєвому та короткому ринковому періодах – це тривалий процес розроблення нових проектів із поступовою модернізацією традиційних. Такі зміни потребуватимуть значної чисельності працівників, що створить нові робочі місця. Міжнародна наукова конкуренція при цьому трансформується в інтеграцію, а інтелектуальна міграція – у співробітництво.

П'ятий – це стимулювання малого, середнього і великого бізнесу щодо активізації інноваційної діяльності. Основний акцент великого бізнесу (чиста монополія та стандартизована олігополія) – це ресурсно-техніко-технологічні новації; великого бізнесу (диференційована олігополія), середнього (монополістична конкуренція) – товарно-продуктові та організаційно-збутові інновації, а малого (монополістична та досконала конкуренція) – ресурсно-техніко-технологічні, товарно-продуктові та організаційно-збутові.

Ключовими у цьому напрямі повинні стати регресивна ставка оподаткування залежно від темпів зростання прибутку підприємства, отриманих у результаті нововведень; полегшення і скорочення процесу сплати податків; спрощення «адміністративно-бюрократичного» ланцюга й ліквідація корупційних схем у ході формування та функціонування підприємств; зміцнення фізичної безпеки бізнесу тощо.

Малий і середній бізнес дозволять змінити структуру імпорту, зменшивши його обсяги шляхом продукування споживчих товарів для задоволення внутрішнього попиту. Окрім того, сама економічна природа малого і середнього бізнесу сприяє процесам розвитку економічної конкуренції; поліпшує становище на ринках шляхом забезпечення еластичності їхньої структури, регулювання попиту, пропозиції та цін; вивільняє великі підприємства від виробництва нерентабельної для них дрібносерійної та штучної продукції; продукує і генерує новітні ідеї та стає «лабораторією» для випробування нововведень великим бізнесом;

забезпечує додатковими робочими місцями, сприяє подоланню прихованого безробіття; стимулює підвищення ділової активності населення та розвитку середнього класу, який становить соціальну базу економічних реформ та є індикатором стабільності суспільства; збільшує гнучкість національної економіки та ринкової пропозиції відповідно до сучасних умов ринкової економіки; сприяє підвищенню якості та диференціації продукції і післяреалізаційного обслуговування; розширює та поглиблює творчо-пошукове, науково-технічне, науково-дослідне й дослідно-конструкторське співробітництво тощо.

Специфікою фірм малого і середнього бізнесу є їхня належність до галузей, що характеризуються такими типами ринкової структури, як досконала і монополістична конкуренція. А останнім, у свою чергу, притаманна нецінова конкуренція, що ґрунтується на підвищенні якості й розширенні асортименту продукції, мінімізації середніх валових і граничних витрат, максимізації середнього й граничного продукту, удосконаленні маркетингу, покращенні сервісу тощо. Досягти цього стає можливим тільки шляхом нововведень.

Завоювати нішу у світовому експорті можуть тільки великі компанії, які відносяться до олігополістичного ринку або ж становлять проміжну ланку між олігополією й чистою монополією. Великий бізнес за своєю природою не налаштований на інновації. Саме тому, окрім сприятливого інституційного середовища, для великих компаній потрібно вводити систему заходів адміністративно-економічного кшталту. До них слід віднести розроблення показників інноваційної складової валового доходу, інноваційної озброєності, продуктової новизни, нового методу виробництва, інноваційної позиції, результативності нововведень тощо, вказавши їхні порогові показники. Якщо фірми оперують даними, що перевищують порогові, то тоді, залежно від міри перевищення, до них застосовуватиметься система стимулів, у тому числі й регресивна ставка оподаткування. У протилежному випадку стимули автоматично зникають, а ставка оподаткування стає прогресивною. Спонукальні мотиви до активізації інноваційної діяльності великим бізнесом позитивно сприятиме одночасному впровадженню в господарську діяльність кількох інноваційних проектів (у тому числі й фундаментальних наукових відкриттів) завдяки масштабним товарооборотам, доступу до джерел зовнішнього фінансування, швидкій акумуляції фінансових ресурсів для здійснення цих проектів та економії витрат; інноваційному розвитку та фінансовій підтримці малих і середніх підприємств шляхом використання їх у якості науково-дослідних лабораторій; створенню технополісів, наукових парків, кластерів чи науково-виробничих кооперацій; зростанню інноваційної позиції й рівня конкурентоспроможності галузей, регіонів та країни; удосконаленню та розширенню ресурсно-техніко-технологічної бази; скороченню безробіття.

Висновки. Інноваційний розвиток – це виникнення й поширення новинок, їхнє впровадження у господарську діяльність шляхом ресурсно-техніко-технологічних, товарно-продуктових й організаційно-збутових нововведень. За сучасних умов інноваційний розвиток має винятково важливе значення для економіки кожної країни. Саме тому в Україні необхідно сформулювати інноваційний вектор економічного розвитку. Досягти цього можна шляхом реалізації таких заходів: застосування різних моделей інноваційного розвитку залежно від специфіки галузі; галузева інноватизація; внутрішня інноваційна кооперація та кластеризація; визначення інтеграційних векторів України у сфері інноваційного розвитку; стимулювання малого, середнього і великого бізнесу стосовно активізації інноваційної діяльності.

Conclusions. Thus, innovative development is an emergence and spread of innovations, their introduction to the economic activity by resource, technical and technological, goods and products, management and marketing innovations. Innovative development is very important for economics of each country under modern conditions. Thus, forming of the innovative vector of the economy development is an urgent task for Ukraine. We offer five ways of forming the innovative vector of the Ukrainian economy development. The first way is the use of different models of innovative development depending on the peculiarities of each sphere of the economy. The second way is to innovate in every sphere of economy. The third way is an internal innovative cooperation and clustering. The fourth way is to distinguish the ways of the national economy innovate integration. The fifth way is to stimulate the small, mid- and large-sized businesses to activate the innovative activities.

Використана література

1. Врублевський, В. Доктрина Кравчука: Начерк програми інтелектуалізації і формування модерної української нації [Текст] / В. Врублевський, О. Мороз, Ю. Сасенко. – К.: Інтелект, Українське товариство «Інтелект нації», Інститут соціології НАН України, 2001. – 83 с.
2. Чухно, А.А. Сучасні економічні теорії: підруч. [Текст] / А.А. Чухно, П.І. Юхименко, П.М. Леоненко.; за ред. А.А. Чухна. – К.: Знання, 2007. – 878 с.
3. Буравльов, С. Науково-технологічна безпека України в контексті глобалізації [Текст] / С. Буравльов, В. Стогній // Вісник Національної академії наук України. – 2005. – № 3. – С. 32 – 40.
4. Біляцький, С. Інтелектуалізація суспільної праці (досвід індустріальних країн для України) [Текст] / С. Біляцький, Т. Мірошніченко, А. Хахлюк // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 2. – С. 34 – 38.
5. Антонюк, Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія [Текст] / Л. Антонюк, А. Поручник, В. Савчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 345 с.
6. Україна і світове господарство: взаємодія на межі тисячоліть [Текст] / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, А.С. Гальчинський та ін. – К.: Либідь, 2002. – 470 с.
7. Рей, А. Конкурентные стратегии государства и фирм в экспортно ориентированном развитии [Текст] / А. Рей // Вопросы экономики. – 2004. – № 8. – С. 46 – 65.